

SZAKDOLGOZAT

Gorza Laura

2024

Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem

Kaposvári Campus

Neveléstudományi Intézet

Óvodapedagógus alapképzési szak

OLVASÓVÁ NEVELÉS EGY ZALA VÁRMEGYEI ÓVODÁBAN

Belső konzulens: Baka József

Adjunktus

**Belső konzulens
Intézete/Tanszéke:** Szakdidaktikai Tanszék

Készítette: Gorza Laura

Kaposvár

2024

Tartalomjegyzék

1. Bevezetés	2
2. Szakirodalmi áttekintés	4
2.1. <i>Az olvasás jelentősége</i>	4
2.2. <i>Az óvodás korosztály olvasóvá nevelése.....</i>	5
2.3. <i>A mese szerepe az olvasóvá nevelésben</i>	6
3. Alkalmazott módszerek	17
4. Eredmények.....	18
4.1. <i>Az interjúk kiértékelése.....</i>	18
4.2. <i>A kérdőívek elemzése, feldolgozása.....</i>	22
4.3. <i>A szakirodalom összevetése a megkérdezettek válaszaival</i>	24
5. Következtetések és javaslatok.....	27
6. Összegzés.....	29
7. Irodalomjegyzék.....	30
8. Ábrák és táblázatok jegyzéke	33
9. Mellékletek.....	34

1. Bevezetés

Szakedolgozatom témája az óvoda és a település kapcsolata, ezen belül az olvasóvá nevelés kérdése. Azért választottam ezt a témát, mert tudomást szeretnék szerezni arról, hogyan zajlik az óvodás korú gyermekek olvasóvá nevelése Söjtörön, a lakóhelyemen található óvodában.

A téma aktuális, mivel az óvodások olvasási szokásai meghatározzák, hogy a későbbiekben, felnőttként mennyit fognak olvasni. Jelentős témáról van szó, mert napjainkban egyre kevésbé népszerű az olvasás. „*Új embertípus van... kialakulóban, olyan embertípus, amely tudását a hálózaton, a multimédia-alapú globális programok révén szerzi [...] nem olvas, nem elvont fogalmakban gondolkodik, szókincse minimális, érzelmi élete – ha van – nagyon redukált.*”¹- nyilatkozta Fülöp Géza.

Célom, hogy megvizsgáljam az olvasóvá nevelés kérdését, áttekintsem a témákat. Elsősorban a mesélés jelentőségét szeretném bemutatni. További célom, hogy az elméleti és gyakorlati tartalmakat összevegyem. Meg szeretném vizsgálni, hogyan jelennek meg az elméleti tartalmak az óvodai gyakorlatban. Be szeretném bizonyítani, hogy kiemelten fontos szerepe van az olvasásnak a korai életkorban. Szakedolgozatomban szeretnék olyan könyveket megemlíteni, amelyek érdekes olvasmányok lehetnek a 3-6 éves korosztály számára.

Úgy gondolom, hogy az óvodás korosztály nem lenne hiteles a válaszadás szempontjából, ezért felnőtteket szeretnék megkérdezni a témáról. Kutatásom során interjúkat fogok készíteni a helyi óvodában dolgozó óvodapedagógusokkal. A szülők körében kérdőíves formában fogom vizsgálni, hogy milyen gyakorisággal olvasnak gyermeküknek. Az eredményekről táblázatot, diagramot készítek. Összehasonlítom, az óvodapedagógusok, majd a szülők által kapott válaszokat. Kiértékelek, következtetéseket vonok le.

Megvizsgálom a témával foglalkozó szakirodalmakat. Az óvodás korú gyermekek olvasóvá válásának folyamatáról szeretnék írni. Szakirodalmak felhasználásával megemlítem azt is, hogyan alakíthatjuk ki gyermekünkben az olvasás iránti igényt, mind pedagógus, mind szülőként. Először magáról az olvasásról szeretnék írni általánosságban, majd konkrétan az óvodás korosztályról, végül pedig a meséről, a mese hatásáról, jelentőségéről.

¹ Fülöp Géza: *Habent sua fata... (Az olvasás jövője)*. Olvasásfejlesztés iskolában és könyvtárban: a Magyar Olvasástársaság, a Sárospataki Városi Könyvtár és az MKE Zempléni Könyvtárosok Szervezetének konferenciája. Sárospatak, 1999. május 28-30. 128. o.

Szakdolgozatom során választ szeretnék kapni a következő kérdésekre:

- Mennyire van összhangban az otthoni és az óvodai mesélés?
- Mennyire ismerik egymás mesélési szokásait az óvoda és a szülők?
- A szülők mennyire tájékozottak a gyermekirodalomban?
- Milyen a szülők és az óvoda kapcsolata a mesélés terén?

Az óvodáskor az a korszak, amikor a gyermek a legfogékonyabb a különböző ingerekre, hatásokra. Ezért is fontos, hogy ebben az életszakaszban kezdjük el a gyermekek olvasóvá nevelését.

Az óvodai élet tevékenységformái közé tartozik a mese is. „*A mese a gyermek érzelmi-értelmi és etikai fejlődésének és fejlesztésének egyik legfőbb segítője.*”² A mesében a gyermek feloldja szorongásait, megoldást kínál számára. Biztonságban érzi magát, ha személyes kapcsolatban van a mesélővel. A mesehallgatás egy belső képvilágot jelenít meg a gyermekben, hozzájárul a mentális higiéniájához.

Dolgozatom szolgáljon ajánlásul szülők számára, akik tanácstalanok abban, hogy mit olvassanak óvodás gyermeküknek. Illetve azon szülők számára, akik úgy gondolják, hogy az olvasásnak nincs döntő jelentősége ebben az életkorban.

² Kozma Béla (1997): *Pedagógia II*. Pécs: Comenius Kft. 45.o.

2. Szakirodalmi áttekintés

2.1. Az olvasás jelentősége

„Az olvasás — mint felfedeztem — az írás előtt jár. A társadalmak meglehetnek írás nélkül, és valóban sok is az ilyen kultúra, de olvasás nélkül nem létezhet társadalom.”³ Az olvasás a körülöttünk lévő jelrendszerek értelmezését jelenti. „Olvasni annyit tesz, mint a leírtakat megérteni.”⁴ Tulajdonképpen az olvasás egy tanult folyamat, ezért különböző tanulásméletek is meg szokták határozni. Definícióját a behaviorista, illetve az asszociációs elmélet befolyásolta a XX. században. Később az olvasásról alkotott nézetek multidiszciplinárisra váltak. „Az olvasás introvertáló, aktív pszichikai folyamat, befelé fordulást, a „lelki világban”, képzeletben, gondolatok, emlékek, tudattartalmak körében való mozgást feltételezi és megkívánó művelet. Nem egyszerű befogadás, hanem belső „szerkesztő” folyamat [...]. Az olvasásprodukciónak és a megértésnek nem azonos, amiképp a felfogás, az átélés sem.”⁵

Nem csupán felolvasással érhetjük el a gyermekek megismertetését a könyvekkel. A szöveg nélküli képkönyveknek is szerepe van az olvasóvá nevelésben. A szöveg nélküli képkönyveket a legmegfelelőbbnek tartják nyelvtanítási vagy integrációs célra. Kizárólag a képek által megvalósított történetmesélés alkalmassá teszi a különböző társadalmi háttérű, korú és anyanyelvű gyermek számára a befogadást és a megértést (McGillicuddy, 2018). Óvodáskorban alakul ki a képek értelmezésének képessége. A képeknek nagyon fontos szerepe van egy történet értelmezésében. A képek értelmezése magához, az olvasási folyamathoz hasonlítható.

Az olvasásnak nagyon fontos szerepe van a gondolkodási folyamatokban is, tehát ha az olvasás visszaszorul, akkor az emberek gondolkodási képességei is csökkennek. A könyv régebben több szerepet töltött be. Várakozás és utazás közben is szórakozást biztosított, érték volt. Az embereket igényesebbé, empátikusabbá tette. A könyv stressz mentes életet biztosított, az érzelmek áradását és az értelmi intelligencia fejlődését jelentette. Ezzel ellentétben a mai világ értékrendszere megváltozott. Az olvasásba már nem fektetnek annyi energiát az emberek.

A társadalmi szint emelésének első lépése az olvasás. Ezért is érdeke az embereknek az óvodás korosztály megismertetése a könyvekkel.

³ Manguel Alberto (2001): *Az olvasás története*. Fordította: Székely János. Budapest, Park Könyvkiadó, 15.

⁴ Erdődi János (1880): *A nyelvoktatás módszertana*. Budapest: Franklin Társulat.

⁵ Bagdy Emőke: Az olvasás jövőjéről. *Könyv és Nevelés III. évfolyam 2001/3. szám.* 11-13. o.

2.2. *Az óvodás korosztály olvasóvá nevelése*

Kiemelten fontos, hogy már az óvodában elkezdjük a gyermekek olvasóvá nevelését. A gyermek ebben az életszakaszban találkozik először a könyvekkel, ilyenkor ismerkedik az irodalommal. Olvasóvá nevelés során a család mellett, kulcsfontosságú az óvoda és az iskola, valamint a kortárs csoport hatása is (Brooks, 2010).

A gyermek könyvekhez, olvasáshoz való elsődleges viszonyát a család szokásai határozzák meg. A különböző ingerek, a felnőtt-felnőtt interakció mind hozzájárul az olvasáshoz való viszonyhoz. A legjobb, ha már egészen kicsi korban bevonjuk a gyermekeket a könyvek világába. Ez megvalósulhat mindennapos esti mesével, bábozással, rajzolással.

Napjainkban a képek kiemelt szerepet kapnak a gyermekirodalomban. Olyan könyveket válasszunk a meséléshez, amelyek tartalmazznak illusztrációkat. A történetből kilépve mutassuk meg ezeket a gyerekeknek. Ezáltal jobban felkeltjük érdeklődésüket a történet iránt.

Az olvasóvá nevelés kérdésében fontos szerepet játszik a családtagok együtt töltött ideje. Kezdetben a gyermek a felnőttel közösen végzi az olvasást, majd iskolába kerülése után önállóan. Manapság a család tagjai egyre kevesebb időt töltenek együtt. Pedig az együtt töltött idő befolyásolja a családtagok életminőségét. Kutatási eredmények szerint a családtagok megközelítőleg fél órát fordítanak beszélgetésre (Harcsa, 2014). Optimális lenne, ha a család életében a közös mesélés is szerepet kapna. A közösen átélt mese lehetőséget teremt arra, hogy a családtagok beszélgessenek a történetről. A felolvasásba a tágabb család tagjai is be tudnak kapcsolódni. A nagyobb gyermekeket már vihetjük könyves környezetbe, könyvtárba. Szülőként alakítsunk ki egy rendszert az olvasást illetően. Válgjon a gyermek napirendjének részévé a mindennapos olvasás.

A rendszeres olvasás hozzájárul a beszédértés kialakulásához, a beszédhallás fejlesztéséhez. Fontos, hogy a gyermek az élete során minél több beszédet halljon. Az a gyermek, aki kevés beszédet hall, számára a későbbiekben nehezebb lesz a felnőttek beszédének megértése, és a kidolgozott nyelvi kód elsajátítása.

Óvodáskorban a meséknek nem az az elsődleges feladata, hogy ismereteket adjon át a gyermeknek, hanem az, hogy élményt nyújtson számára. A gyermekek első olvasásélményének nagyon fontos szerepe van. A család és az óvoda feladata ezt megvalósítani.

2.3. A mese szerepe az olvasóvá nevelésben

Az olvasóvá nevelés kérdésével foglalkozó szerzők különbözőképpen közelítik meg a témát. A mesék pozitív hatással vannak az érzelmi intelligenciára (Kádár, 2012). Az óvodai életben az irodalmi élmény megvalósulását az óvodapedagógus mesélése teszi lehetővé. A gyermekeknek mintát ad a pedagógus személyisége, viselkedése a mese közben. Fontos, hogy a gyermekekkel megszeretessük a mesét, hiszen csak az hallgat szívesen mesét, aki élvezzi, amit hall. Később a gyermek maga is igényelni fogja a mesét. A családi életben is kiemelten fontos a gyermekek megismertetése a mesék világával. Ne csak felolvassunk a gyermeknek, vele együtt éljük át a mesét. Vegyük az önkbe, együtt nézegessük a meseillusztrációkat. Így a mesélés pozitív élményként marad meg a gyermekben. Hagyjuk elől a könyveket, hogy a gyermekek maguk is nézegethessék őket. Az a gyermek, aki mesét hallgat, nagyobb eséllyel indul iskolába, mint az, akinek soha életében nem olvastak.

A gyermekek szövegértését segítik a különböző meseprodukciós formák. Dankó Ervinné (2000) a drámajátékot, a dramatizálást, a bábjátékot, a gyermeki elbeszélést a meseprodukció formái közé sorolja. A meseolvasásnál fontos, hogy a gyermekek életkorának megfelelő mesét válasszunk. A 3 éves korosztály leginkább a láncmeséket, állatmeséket kedveli. Olyan történeteket válasszunk, amelyek a gyermekek életéről, élethelyzeteikről szólnak. A kiscsoportosok az olyan meséket szeretik, amik rövidek, nem túl bonyolultak, ritmikusak. Négyéves korban fontossá válik az ismétlődés a mesékben. 4-5 éves kortól tudnak különbséget tenni a mese és a valóság között. A gyermek azonosul a szereplőkkel, velük együtt izgul. Ebben az életkorban már szeretik a hosszabb, többszereplős történeteket. Nagyon népszerűek a Grimm-mesék. 6-7 éves korban már a terjedelmes, bonyolultabb mesék kerülnek a középpontba.

A könyvek segítségével különböző élethelyzeteket is feldolgozhatunk a gyerekekkel. „*A jól megválasztott könyv megfelel mind a felnőtt, mind a gyermek érdeklődésének, figyelembe veszi a gyermek képességeit és kompetenciáit, és a gyermek számára stimuláló, de nem frusztráló tapasztalatot nyújt.*”⁶ Rengeteg gyerekolvasmány készült, a válásról, barátságról, óvodai beilleszkedésről, érzelmekről, másságról. Az ilyen típusú könyvek mind-mind hasznosak az óvodás gyermek életében. Ebben az életkorban minden témában mutassunk a gyermeknek könyveket, ami érdekli őt. Ezek lehetnek vicces mesék, reális mesék, varázsmesék,

⁶ Malgaroli G. (2011): „*Olvasónak születek*” – olvasásra nevelés kisgyermekkorban. Egy olasz program első tíz éve. Tömörítette: Mohor Jenő. Könyvtári Figyelő. 799. o.

versek, bonyolultabb mesék. Mindegyiknek megvan ezek közül az előnye. A vicces mesék által megtanulja, hogy az olvasás öröm. A reális mesék által tudomást szerez az őt körülvevő világról. A varázsmesék kikapcsolódást nyújtanak számára, a versek által bepillantást nyerhetnek az irodalomba. A bonyolultabb mesék hozzájárulnak a logikus gondolkodásukhoz. Óvodai beilleszkedéshez kiváló mese lehet Bartos Erika: Bogyó és Babóca az óvodában című kötete. A testvérvárásról szól Finy Petra: A tesó-ügy című könyve. Dániel András: Kufli-sorozata garantáltan megnevetteti az összes gyermeket.

A mesék a kompetenciák fejlődésére is pozitív hatással bírhatnak (Nyitrai, 2009). Egy amerikai kísérlet kimutatta, hogy azok a gyermekek, akik már a korai életszakaszban találkoztak mesekönyvekkel, jobban tudtak történetet visszamondani, a betűket is nagyobb arányban ismerték fel (Neuman – Celano, 2001). A meseolvasás folyamatánál nagyon fontos szerepet játszik a kiválasztás. A mese mindig egy adott kultúra értékrendjének hordozója. Tehát a mesei tartalom mindig az adott közösség számára fontos értékek mentén rendeződik el. Bruner (1989) szerint a mese és a valóság között átjárhatóság van. A mesék helyzetmegoldási mintákat is tartalmaznak. Mindegyik mesehős egy típust képvisel a regényekben. Például a szegény legény mindig megkapja a királylányt, a róka mindig gonosz a történetben, mindig a legfiatalabb gyermek jár a legjobban, a mesében. Ezekre a példákra kitűnő bizonyítékok lehetnek akár a Magyar Népmesék is. Nagyon sok mesében jelentősége van a kommunikációnak, pl.: a hősnek meg kell szólítania az öregasszonyt. Tipikus válasz az öreganyótól a „Szerencséd, hogy öreganyádnak szólítottál” mondat. A kedvező helyzetbe kerülés a kommunikációtól függ.

A felnőtt, aki mesél, szereti azt gondolni, hogy a pozitív üzenetű mesék automatikusan beépülnek a gyermek személyiségébe (Nyitrai, 2016). A gyermek azért követi a jót, mert az győzött. Bettelheim (2005) és Tarbay (1999) ezt megcáfolja. Ők azt mondják, hogy a gyermek számára az a szereplő lesz a követendő minta, akinek a helyzetét vonzónak találja. Ezért is kiemelten fontos, hogy mit olvasunk és, hogy milyen korosztálynak olvasunk.

A mese szerepe a nyelvi kompetenciák fejlődésében már régóta vizsgált (Nagy, 1980). Az anyanyelvi fejlődésnek három szintjét különböztetjük meg. Ezek: a szituatív, narratív és a prediktív szint. A szituatív szint, jelen van a gyermek mindennapjaiban, beszédére ez jellemző. A narratív szint elérése szükséges az iskolai tanuláshoz. Ennek elérését a gyakori mesehallgatás teszi lehetővé. A mesehallgatás során megérti a folyamatos, összefüggő beszédet, a szükséges nyelvi struktúrákat, és a relációkat elsajátítja. A mesehallgatás segíti a különböző viszonyrendszerek megértését, a szókincsgyarapításban is jelentősége van. Ezért van az, hogy az iskolás gyermekek közül valamelyik gyermek szókészlete választékosabb, mint a többi

gyermeké. A rendszeresen mesét hallgató gyermekek a fejlődésben egy-másfél évvel megelőzik társaikat (Nagy, 1980). A szegényes szókincs megnehezíti az olvasásképesség fejlődését (Józsa - Steklács, 2009).

A gyermek szókincsének kialakulásában a családnak jelentős szerepe van. A család funkciói közé tartozik a társadalmi funkció. Ez a funkció azt jelenti, hogy a gyermek a családban tanulja meg a nyelvet és az alapvető kommunikációs mintákat. Basil Bernstein két féle nyelvi kódot különböztet meg a családoknál. A korlátozott nyelvi kód esetén a család tagjai rövid, befejezetlen mondatokban kommunikálnak egymással. A szókincsük szegényes, sivár. A mondanivaló nem egyértelmű, nehezen különülnek el az értelmi és az érzelmi tartalmak. A másik nyelvi kód, a kidolgozott. Itt a család tagjai összetett, befejezett mondatokat használnak. Szókincsük gazdag, kifejező, választékos. Az érzelmi, és az értelmi tartalmak jól elkülönülnek egymástól. A gyermek fejlődése szempontjából előnyösebb a kidolgozott nyelvi kód használata. Fontos, hogy a megfelelő nyelvi kódot már az óvodában elsajátítsa a gyermek. Ez azért kiemelt feladat, mert az iskolarendszerben kidolgozott nyelvi kódot használnak, a korlátozott nyelvi kódot használó családból érkező gyermekek hátrányban vannak. Az iskolarendszer feladata ezeknek a hátrányoknak a csökkentése. Gyermekekben a kidolgozott nyelvi kód használatát elősegíthetjük rendszeres felolvasással, illetve példaadással. Beszédünk szolgáljon mintaként a gyermekek számára. Törekedjünk választékosabb, kifejezőbb szavakat, mondatokat használni. A rendszeres mesehallgatás által új szavak épülnek be a gyermekek szókincsébe.

A mese a gyermek érzelmi-értelmi és etikai fejlődésének egyik legfőbb segítője (Kozma, 1997). Általa a gyermek feloldódást talál. Érzelmi biztonságban érzi magát a gyermek, ha az az illető olvas fel neki, akivel személyes kapcsolatban van. A mese által a gyermek belső képvilágot alkot, ezáltal fejlődik képzelőereje is. A belső képalkotás a gyermeki élményfeldolgozás egyik legfontosabb formája (Kozma, 1997). A mindennapos mesélés hozzájárul a kisgyermek mentális higiéniájához. Ez a lelki egészséget jelenti. Manapság a gyermekek kevésbé érzik szükségesnek az olvasott mesét. Ezt leváltotta a televízió, a különböző videók, filmek nézése. Igaz, hogy vannak, olyan médiaanyagok melyek hasznosak lehetnek a gyermek számára, az olvasott mese szerepe mégis kulcsfontosságú. A gyakori mesélés által a gyermekbe spontán beépülnek a különböző mondatsémák. A mesének köszönhetően fejlődik beszédészlelése, értelmező gondolkodása, szövegértése, kifejező képessége (Sullivan, 2020). A mesében fontos szerepe van az időnek is. Minden történetnek van eleje, közepe, és vége.

A logikai összefüggések megértését segítik a mesékben megjelenő varázslatok. A mesélés segíti a megértést. A mesélés befejeztével az óvodapedagógus kérdéseket tesz fel a gyerekeknek a történetről. Ilyen kérdések lehetnek például: Milyen állatok szerepeltek a mesében? Ki volt a kedvenc szereplők? Mi lett a mese vége? Ezek a kérdések segítik a gondolkodási műveletek fejlődését, a rendszerező képességet, valamint visszajelzésül is szolgálnak az óvónő részére. Egy mesét úgy is feldolgozhatnak, hogy lerajzolják a történet egy jelenetét, szereplőjét. Ezeket a szereplőket egy hurkapálcára ragasztják, majd ezekkel maguk is eljátszhatják a történetet. Így a mese csak még jobban megmarad a gyermekben, pozitív élményként éli meg, hogy ő maga megelevenítheti a történetet.

A bábjáték is egy megoldás lehet a mesefeldolgozásra. A bábozás nélkülözhetetlen eszköz a személyiségfejlesztésben (Maszler, 2002). Előnye, hogy közvetlen, képi élményt nyújt. Az óvodapedagógusok előszeretettel használják. A gyermekek által talán az egyik legkedveltebb mese feldolgozási módszer. A bábszínházi élmény is egy mese feldolgozási módszer. A pedagógus kiválaszt egy a gyermekek életkorának megfelelő színdarabot, amit közösen megnéznek. Az előadás után beszélgetéssel lehet megvitatni az eseményeket, történéseket. Különböző rajzok, plakátok is készülhetnek az előadásról. A szülők maguk is elmehetnek bábszínházba a gyermekkel. Az előadás érdekesebbé teheti számukra a történetet, mintha csak felolvasásban lenne részük. A bábszínháznak és a mesélésnek köszönhetően, a gyermeknek már egészen fiatalon temérdek irodalmi élményben lesz része. Különböző mesékkel lehet találkozni. A Bibliában mesének minősül Noé története. A középkorban a lovagi világ elemeit építették be a mesékbe. Ebből a korból származnak a sárkányos, királykisasszonyos, lovagokról szóló mesék. Ezekben a mesékben sok az igazság, a múltra tekintve.

A klasszicizmus idején állatmesék jelentek meg. A Grimm testvérek kiadták a szájhagyomány útján terjedő meséket. Ezeket a meséket később átírták és feldolgozták, hogy népszerűbbek legyenek. A történetek leginkább a felnőtteknek szóltak. Magyarországon a XX. században a mese definíciója megváltozott. Alapjában a mesék a mítoszokból alakultak ki, majd továbbfejlődtek. Állandó jellemzők voltak a képzeletbeli lények, varázstárgyak. Megjelennek a jó és a rossz szereplők, mindig a jó győzedelmeskedik. A mese értékrendet, magatartási és viselkedési szabályokat közvetít. Ezért is fontos, hogy jól megválasszuk, milyen mesét olvasunk a gyermeknek. A gyermek példaként fog tekinteni a történetre, a szereplőkre. A gondolkodásukat ne hasonlítsuk a mi gondolkodásunkhoz. A fantázia és a valóság között nem tudnak különbséget tenni.

Korábban már említettem, hogy az olvasóvá válás nagyban függ a családtagok közötti kommunikációtól. Bár ez a legfontosabb, nem csak ez lehet az egyetlen oka az olvasó nevelés hiányának. A mozgásszegény életmód, a családon belüli okos eszközök használata mind ronthatja az olvasóvá válás esélyeit. Ebben az esetben a legjobb, ha a családtagok minimalizálják a képernyőhasználatot, szervezzenek közös programokat inkább. A kirándulások, séták is egy megoldás lehet. Ezekre a sétákra is lehet vinni különböző mesekönyveket, regényeket. A strandon is egyre több ember olvas könyvet. Az gyermek, aki a mozgás, a zene, és a beszéd területein keveset tapasztal a korai éveiben, annak esélyei romlani fognak az olvasóvá nevelés folyamatának kialakításában. A könyvek iránti érdeklődésük már fél éves korban elkezdődik. Forgatják, lapozgatják, kinyitják, becsukják a könyvet. Ebben a korban a versek, mondókák a meghatározóak. Egy-három éves kor között a képeskönyveknek van döntő szerepe. Ilyenkor a képek nézegetése jelenti a mesét. Fontos, hogy ismerkedjen a könyvek formájával, mert ettől válik később természetessé a jelenléte. A rövid, tömondatokat részesítsük előnyben, amikor ennek a korosztálynak mesélünk. A mesének nem muszáj könyvből felolvasott szövegnek lennie, a szülő maga is találhat ki történetet, elmesélheti a nap történéseit. Vekerdy Tamás (2015) szerint a mesélésnél az a fontos, hogy ritmikusan, dallamosan meséljünk.⁷ Ebben az életkorban a mesélés célja az élményszerzés legyen. Három-négy éves korban már a hosszabb történetek is lekötik a gyermek figyelmét. Olyan mesét válasszunk, amiben sok a párbeszéd, szófordulatok vannak benne, ritmikus és ismétlődő elemeket tartalmaz.

A mesehallgatás során megjelennek a „Ki ez?” „Mi ez?” típusú kérdések. A gyermek érdeklődik a történet, a szereplők iránt. Négy-öt éves korban kialakul a mesetudat. Ebben a korban a gyermek már el tudja különíteni a mesét a valóságtól. Már örömmel hallgat ritmikus verseket, mondókákat. Öt-hét éves korában már megérti a bonyolultabb, cselekménydúsabb meséket is. A szereplők élményeit át tudja élni. Idősebb korára egyre inkább megérti a logikus magyarázatokat. Kisiskolás korában reálisan látja a dolgokat, a valós világ eseményeire kíváncsi. Tíz éves korában már akár önálló mesét is képes alkotni. Vekerdy (2015) szerint azok a gyermekek, akik minden nap mesét hallgatnak iskolába kerülésük előtt, azok előnyt élveznek az anyanyelvi és gondolkodásbeli fejlődésben is. Viszont, ahol ez nem történt meg, ott az óvoda válik a legfontosabb közeggé.

Az óvodában minden gyermek találkozik az irodalommal, hiszen az óvodapedagógusok feladatai közé tartozik a gyermekek megismertetése az irodalom világával. A gyermekek

⁷ Dr. Vekerdy Tamás (2015): “A mesék oldják, vigasztalják, megnyugtadják a gyereket”
https://www.nlcafe.hu/mesedoboz_gyujtooldal2/20151027/vekerdy-tamas-mese

olvasóvá nevelése csak akkor lesz eredményes, ha a rendelkezésére álló irodalmat rendeltetésszerűen használja a pedagógus. Az óvodapedagógus személye, megnyilvánulása, viselkedése minden szempontból minta a gyermek számára. Ezért az is kiemelten fontos, hogy a nevelő hogyan viszonyul a könyvekhez, a mese világához. Ahhoz, hogy a pedagógus a csoportnak megfelelő történetet meséljen, ismernie kell a gyermekeket. Figyelembe kell vennie életkori sajátosságait, egyéni képességeiket, otthoni szokásaikat. A választásban szerepet játszik az óvoda módszertana, a helyi programja, a csoport szokás - és szabályrendszere. A mese kapcsolódjon a heti témához, így a gyermekek még jobban elmerülhetnek benne. A lényeg, hogy minél többfajta műfajt, mesetípust ismertessenek meg a gyerekekkel. Számukra igen fontos az előadásmód, a narráció. Ez mind magában foglalja a kommunikációt, a testhelyzetet, a szövegből való kitekintést, a közönséggel való kapcsolatfelvételt. A mese befejeztével hagyni kell egy kis időt a mese, az irodalmi élmény feldolgozására. Ha bábokkal történt a mese bemutatása, akkor biztosítsunk lehetőséget, hogy a gyermekek megnézhesék a szereplőket. Akár ők maguk is eljátszhatják ezekkel a történetet. Ezután pedig célszerű a mesét visszavezetni a játékba. Szerepjáték formájában a gyerekek eljátszhatják a történetet. Ez is egy visszajelzés az óvónőnek, hogy a mese élmény volt a gyerekek számára.

Az óvodai meséléshez megfelelő körülményeket kell teremteni. A meséhez való invitálás történhet közléses formában is, illetve akár egy mesére hívogató ének vagy zene formájában. Ez lehet például egy rövid dallam furulyán eljátszva. Azért is jó, ha van egy szokás a csoportban a meséléshez, mert a gyermekek a zene hallatán már helyet is foglalnak a szőnyegen, várják a mesét. A pedagógus teremtsen nyugodt légkört a mesélés során. Úgy helyezkedjen el, hogy minden gyermek lássa őt, illetve ő is lásson mindenkit. A mesélés történhet könyvből, képekről, illetve fejből is. A lényeg ugyanaz: az élmény. Vegyes csoportokban az irodalmi anyag megválasztását a kiscsoportosokhoz igazítják. Külön korosztályok szerinti csoportokban a választás sokkal egyszerűbb. A mesélés játékhelyzeteiben fejlődnek az elemi - szociális készségek, a társas kapcsolatok, a nyelvi kommunikációs képességek. Egy mese foglalkozás sok felkészültséggel jár a pedagógus részéről. Az óvónőnek az egész nevelési évre kell terveznie. Minden héten más téma van, a meséknek pedig a témához kell igazodniuk.

Az olvasóvá nevelés nem csak a mesélésből áll. Ehhez tartozik még a mondókázás, illetve a verselés. Az óvodába járás kezdetekor az óvodapedagógusok a mondókázást részesítik előnyben. Kiemelten kedvelik a mondókajátékokat. Ismert mondókajátékok közé tartozik például a Csip - csip csóka, Áspis kerekes, Hej, Gyula, Szita, szita. Leginkább a simogatók, tenyéricsiklandozók, a kiszámolók, és az ölbeli játékok kerülnek előtérbe. Ezek azért is hasznosak, mert fejlesztik a gyermek fogalomkészletét. A mondókák által új ismereteket

sajátítanak el a gyermekek. A szem - kéz koordináció is fejlődik a kézzjátékok által. A mondókák is a heti témához kapcsolódnak. Mondókahallgatás során is fejlődik a gyermek beszédhallása, erősödik a test belső képe. Általuk gyakorolhatják a hanglejtést és a ritmust. Ritmusosságának köszönhetően a gyerekek gyorsan meg tudják tanulni a mondókákat. A szövegmondás során alkalmazzunk ritmust, rímeket, dallamot. Nagyon fontos, hogy a gyermek ezeket is elsajátítsa.

A beszoktatási időszakban minimalizálják a mesélést, legtöbb időt szabadjátékkal töltenek a gyerekek. A beszoktatási időszak elteltével újra előkerülnek a mesék.

Az évek folyamán a gyermekben kialakul a mesehallgatás iránti vágy. A gyermek három - négy éves korában már olyan mesét akar hallani, ami róla vagy más gyermekek életéről szól. A nagycsoportosokra már jellemző a kettős tudat, ezt azt jelenti, hogy el tudják különíteni a mesét a valóságtól. A kettőstudat a játékban is megjelenik, a különbség az, hogy a játékban aktív, a mesében passzív résztvevő a gyermek. Tudja, hogy a mesében nem ő határozza meg, hogy mi következik, az eseménysort nem tudja befolyásolni (Mérei – V. Binét, 2006). A mesetudat kialakulásakor egyre több mesetípust képes megérteni. A népmesék nehezebb nyelvezetét is képes felfogni. Olyan történettel tudjuk leginkább lekötni figyelmét, ami szórakoztatja, felkelti kíváncsiságát. A mese hozza mozgásba a gyermek képzeletét, fejleszti intellektusát (Bettelheim, 2005). Minden gyermek számára más-más üzenettel rendelkezik. A mesekiválasztásnál mindig a gyermek igényeit helyezzük előtérbe. A mesék hozzásegítik ahhoz, hogy maga oldja meg problémáit. Szeretik sokszor hallani ugyanazt a mesét, az ismétlés fontos számukra. Vekerdy Tamás (2015) szerint az ismétlés önerősítő hatású. Mesehallgatás során a gyermek nem csak a mesélőre figyel, hanem befelé, magára is tekint, elgondolkozik a mese tartalmán. Belső képet társít a hallottakhoz. Mesehallgatáskor a gyermek befogadó, szinte „issza” az óvodapedagógus szavait. A mese társas élmény az egész csoport számára, együtt élik át a történetet. A cselekménynek nem az ésszerűség, hanem az átélés a célja.

Az óvodában rengeteg féle mesét mesélnek a gyerekeknek, mégis a tündérmese a legjellemzőbb. Ezeknek a meséknek általában az életcél a mesei célja. A szereplőnek a végéig ki kell tartania. Mesehallgatás során a gyermek elsajátítja a mese nyelvi kifejezőeszközeit. Az óvónő mesélése példaként szolgál számára, hogyan kell eseményeket tagolni, ezeket másoknak elmondani, illetve, hogyan figyeljenek egymásra. Ezek a képességek hozzájárulnak a későbbi tanulási folyamatok megalapozásához. Azonban, ezt a hatást csak a fejből mondott mese érheti el. Óvodában az igazi jó mese fejből mondott. A mesével való találkozást ráhangolódás előzi meg. Olyan légkört alakítsunk ki, amely a gyermekeket mesehallgatásra hangolja. A cél az legyen, hogy a gyermek teljes személyével a mesemondóra figyeljen. Tudatosul a gyermekben, hogy egy mű milyen hatással van rá. Gyakran azonosulnak egy-egy szereplővel. A

mesemondással megalapozzuk az irodalom iránti fogékonyságukat. Ez hozzájárul ahhoz, hogy iskolában képesek legyenek szöveges feladatok megoldásához. Mesélés során a gyermek sajátosságainak megfelelő pedagógiai módszert válasszunk.

A könyvek óvodai alkalmazása már természetesnek tűnik napjainkban. Reális esetben a gyermek már otthon is találkozik könyvekkel, viszont ha mégsem, akkor az óvodában lesz erre lehetősége. Az óvoda is képes a családéhoz hasonló környezetet kialakítani. Iskolába kerülés előtt minden gyermek találkozik könyvekkel, megismerik a mesék világát. Azokban a családokban, ahol az olvasást értéknek tekintik, ott valószínűleg már korai életkorban találkozik a gyermek könyvekkel. A gyermek számára a mese örömforrás, biztonságot nyújtó „eszköz”. Szerencsére a legtöbb család napirendjében helyet kap a mese, a mindennapok részévé vált. Az olvasás párbeszédesebb formában zajlik. A gyermek ezáltal társalgási formákat is elsajátít. Megérti az olvasott szöveget, valamint a tartalmára vonatkozó kérdéseket. Már a beszédtanulás előtt érdemes olvasni a gyermeknek, hogy hozzászokjon a felnőtt hangjához, beszédéhez. Már pici koruktól kezdve értik, hogy a könyveket lapozgatni, nézegetni lehet. A felnőtteket olvasni látva megtanulják, hogyan is működik a könyv és a szöveg. Mesehallgatás által elsajátítják a mesék nyelvezetét, ezeket beépítik a játékukba. Ezek a mesei tapasztalatok hozzásegítik őket az írásbeliségre épülő kommunikáció elsajátításához. Az írás - olvasás mennyisége a család szociokulturális háttérétől függ. Ezen belül a szülők iskolázottságától. Az olvasás megtanításának életkora általában a hat - hét év körüli időszak. Ehhez megfelelő képességek, készségek szükségesek, amiket az óvoda alapoz meg. A pedagógus feladatai közé tartozik a következő készségek, képességek elsajátítása: beszédészlelés, beszédértés, beszédprodukció, verbális és nonverbális kommunikációs készségek, vizuális és auditív megkülönböztető képesség, szókincs, memória. A gyerekek már legyenek birtokában ezeknek az iskolába kerüléskor. Nem csak az óvodai, az otthoni mesélés által is képességeket sajátíthat el a gyermek. Nagyon fontos, hogy a szöveg iránti kíváncsiságukat kielégítsük. Az óvodákban ez egy napi rendszeres program. Sokan azt vallják, hogy a könyvből való mesélés helyett a fejből mesélt szöveget helyezük előtérbe. A mindennapos óvodai mesehallgatás pozitív véleményt alakít ki a gyermekben a könyvek iránt. Az óvodai felolvasás alkalmat teremt a gyermekek számára, hogy folyamatos olvasást halljon. Bővíti szókincsét, ötleteket nyújt a gyermek számára, növeli tapasztalatait. Az olvasás lehetőséget teremt, hogy a gyermek kapcsolatba hozzon más-más könyveket. A könyvek iránti érdeklődését felkelti, segít a könyvek használatában, az írásbeliséggel kapcsolatos fogalmak kialakításában szerepet játszik (Galda – Cullinan, 2000). Olvasás során a pedagógus modellként szolgál, különböző olvasási stratégiákat demonstrál.

Fontos szempont, hogy mit olvassunk a gyerekeknek. A különböző műfajok között tartsunk egyensúlyt. Mindegyik műfaj világosan érthető legyen a gyermek számára, a műfajokat ne vegyítsük össze egymással. Olyan szöveget válasszunk, amely tükrözi a különböző népek kultúráit. A magyar óvodákban erre kiváló példa lehet a roma mese. Ezek a mesék könnyebbé tehetik egy roma kisgyerek beilleszkedését a csoportba.

Az óvodai csoportban nem csak mesekönyvek, képeskönyvek is találhatóak. Ezek a könyvek kiválóak a gyermeki meséléshez, a képek segítségével a gyermekek maguk is el tudnak mesélni egy történetet. A képeskönyvek fejlesztik a kreativitást, a kommunikációs képességeket. Mesélés során a gyermekektől elvárt a hallgatói magatartás. Ez azt jelenti, hogy csendben, közbeszólás nélkül hallgatják végig a mesét. Köztudott, hogy az óvodás gyermek alapvető tevékenysége a játék. Játékának közege pedig a mesék világa. A gyermekek megértik és megélik a meséket. A mese képi formában jelenik meg számukra, fantáziájukat fejlesztve ezáltal. A történet során ok-okozati összefüggéseket tárunk fel, ezeket egy nagyobb gyermek már megérti.

A mese folyamatos gondolkodásra készíti a gyermeket, logikai ítélőképessége fejlődik. A szereplők helyébe képzelettel magát, átéli azokat, amiket a szereplők. A szerepekből következtetéseket von le, erkölcsi normák alakulnak ki. A mesélés egyik módja az interaktív olvasás. Interaktív olvasás során a pedagógus kilép a történetből, hogy kérdéseket tegyen fel a gyerekeknek, megmutatja nekik a könyvben szereplő képeket. A kérdésekkel könnyebben megérthetővé teszi számukra a történetet. Az interaktív mesélés hatékonyan fejleszti a szövegértést. Interaktív mesélés alatt a fejből mondott mesét értjük. Az interaktív mesélés által nem csak a pedagógusi kérdezést értjük, hanem a mozgás bevonását a mesélésbe. Szükség van finommozgásokra egy mese bemutatása során. Minimális mozgásokkal mutatunk be egy - egy történetet. Az interaktív mesélés folyamán a gyermekek sokkal jobban megértik a cselekményt, a történéseket. Szemük elé tárul az egész mese. A gyermek a mese eljátszása közben biztonságban érzi magát, mert a pedagógus is a közelben van, a pedagógusra támaszkodik. Az interaktív mesélés egy másféle közösségi játékra ad módot. Magába foglalja az interaktív színházat, illetve a drámapedagógiát.

Egy történetet el lehet játszani szereplőkkel is. Ilyenkor a gyermekek önállóan jelentkezik a szerepekre. A gyermekek egyből részesévé válnak a történetnek. Ők döntenek el, hogy aktív vagy passzív résztvevők lesznek. Az is előfordulhat, hogy a gyermek több szerepet is elvállal a történetben. A meseeljátszás azért is egy pozitív megoldás, mert akár az egész csoport részt vehet az előadásban, azok is, akik visszahúzódóak. Ezek a gyermekek alakíthatnak

a történetben például fákat, bokrokat, hidat. A foglalkozás célja, hogy a gyermek biztonságban érezze magát.

A bábjáték egy igen fontos módszer a mesefeldolgozás szempontjából. Az 1970-1980-as években kezdtek el bábbal foglalatzkodni az emberek. Célja a közösségi nevelés, közös játék volt. Az elmúlt években megnövekedett a bábszínházak száma. Egyre több városban vannak bábszínházak. A növekedés oka abban rejlik, hogy az évek folyamán a bábcsoportok többféle támogatásokat kaptak. A bábok máig ott vannak az óvodák életében. Az 1990 - es évek közepén létrejött az első Nemzeti Alaptanterv (NAT), mely a bábjáték alkalmazását is szabályozta. A bábjátékot művelhetik pedagógusok, szülők, gyerekek. A bábjáték lényege, hogy egy élettelen bábu segítségével elevenítjük meg a történetet. Legfőbb eleme a mozgás, a báb mozgatása. A bábok nem egy konkrét szereplőt, hanem egy adott embertípust ábrázolnak (Maszler, 2002). Bábjáték során lényeges vonás az absztrahálás (elvonatkoztatás). Bábjáték során minden lehetséges, maga a tevékenység a meséket közvetíti. A gyermek által végzett bábjáték visszajelzés lehet a felnőtt számára. Eljátszhat egy történetet is, de saját életét is megelevenítheti a játékban. A bábjátékban azt ábrázolja, amilyen lenni szeretne. Sok esetben az is megfigyelhető, hogy az átélt élményeit vetíti ki játékában. Ez egy jó lehetőség arra, hogy a pedagógus tudomást szerezzen a család helyzetéről, a családban történt eseményekről. A gyermek frusztrációit is megeleveníti játékában. Spontán módon vetíti ki frusztrációit, konfliktusait. Ezekre mind érdemes figyelni. A bábjáték szabad teret biztosít a gyermek képzeletének. Különböző készségek is fejlődnek általa: beszédkészség, szem - kéz koordináció, finommotorikus képességek, képzelőerő, logikus gondolkodás. Fontos megemlíteni, hogy maga a bábjáték személyiségfejlesztő hatású. A személyiség fejlődhet a pedagógus bábjátéka, illetve a gyermek bábjátéka során is. A gyermek bábjátékát a felnőtt bábozása indítja el. Motivációt ad a gyermeknek, ha bábozni látja a pedagógust. A bábjátékban is megjelennek az alkotójátékokra jellemző elemek: szerep, szabály, művelet. Ebben a játékban a szerep a domináns elem, fontos, hogy milyen szereplőt elevenítünk meg a bábbal. A báb mozgásai, viselkedése jelenti a műveletet. A szabály az emberi kapcsolatok, a magatartás formájában jelenik meg (Maszler, 2002). A hat - hét éves gyerekek már eljutnak arra a szintre, amikor nekik is, mint előadónak élményt nyújt a bábozás.

Nagyon népszerű tevékenység óvodában a dramatizálás. Ez történhet az óvónő tervszerű munkája alapján, szervezett irodalmi nevelés keretében. Ebben az esetben egy már ismert mesét elevenítenek meg. Nem csak a pedagógus, a gyermekek is kezdeményezhetik a dramatizálást. Ez a fajta tevékenység is hozzájárul a személyiség fejlődéséhez. Dramatizálásnak azt a tevékenységet nevezzük, amikor a gyermek a mesében szereplők személyébe éli bele magát.

Már három éves korban megfigyelhető, hogy a gyermek beleéli magát a szereplők bőrébe, utánozza az eseményeket. A dramatizálás nagyon hasonló a szerepjátékhoz, annyiban különbözik, hogy a gyermek be is öltözik hozzá. „Mintha” szituációkat jelenítünk meg dramatizálás során. Általa bebizonyosodik, hogy a gyermekek megértették-e a történetet vagy sem.

A drámapedagógia segítségével megismerhetjük önmagunkat, képességeinket. Ahhoz, hogy előtudjunk adni egy mesét a csoporttal, ahhoz a csoportnak ismernie kell az adott mesét. Ezzel a kijelentéssel vissza is kanyarodnék az olvasóvá nevelés témához.

Az óvodára jellemző iskolai tanítást, felváltották a kötetlenebb, játékos foglalkozások. Nem az írás, és az olvasás tanítása volt a fő szempont, az előkészítésre helyezték a hangsúlyt. Az olvasás előkészítése játékos módszerekkel történik, játékeszközök segítségével. Losoncz Mihályné (1981) megalapozatlan törekvésnek tekintette az olvasástanítást óvodában. Magyarországon az 1998-ban hatályba lépett óvodai program nem ír elő kötelező foglalkozásokat, viszont összegzi, hogy a gyermeknek milyen szintet kell elérnie óvodáskor végére. A beszéd fejlettsége és az olvasás között szoros kapcsolat van. Előbb tanulnak meg olvasni azok a gyerekek, akiknek beszédképessége magasabb szintű. Az olvasástanításhoz nagyon fontos a megfelelő szintű beszédészlelés, beszédértés, beszédhallás, rövid és hosszú távú memória.

A meseolvasás váljon rendszeres napi programmá az óvodában. Egyes vélemények szerint a fejből mondott mese előnyben részesítendő. A magyar óvodákban általában könyvből mesélnek a délutáni pihenőidő előtt, a délelőtti folyamán pedig egy kívülről megtanult történetet mesél az óvodapedagógus. A közös olvasás is egy remek módszer a meseolvasáshoz. Ilyenkor a gyermek partnere lehet pedagógus vagy szülő. Akik rendszeresen közös olvasásban vesznek részt, azok nagy valószínűséggel jobban érdeklődnek a mesék és a könyvek világa iránt. Meseolvasás során a pedagógus összefüggésbe hozhatja a történetet korábbi olvasmányokkal, személyes tapasztalatokkal, élményekkel.

Én úgy gondolom, hogy teljesen mindegy milyen módon mesélünk a gyermekeknek, a lényeg, hogy mesehallgatásban legyen részük.

3. Alkalmazott módszerek

Kutatásom célja az volt, hogy megvizsgáljam az óvodapedagógusok, és a szülők tájékozottságát az olvasóvá nevelés témakörében. Szakdolgozati kutatásom kizárólag Söjtör településén található óvodára korlátozódott. A település Zalaegerszegtől 20 km-re található. Az óvoda három gyermekcsoport számára biztosít napi ellátást. A csoportok homogén összetételűek, életkorok szerint vannak felosztva.

Szakdolgozati munkám során interjút, és kérdőívet választottam, mint alkalmazott módszer. Kutatásomban a Söjtöri Óvoda óvodapedagógusai, illetve az óvodába járó gyermekek szülei voltak segítségemre.

Az intézmény óvodapedagógusaival interjút készítettem (1. sz. melléklet). Az interjú 11 kérdésből állt össze. Az intézményben hat fő óvodapedagógus dolgozik, közülük öt fővel készítettem interjút. A vizsgálat az óvodában zajló mesélési szokásokra vonatkozott. Fontosnak tartottam megkérdezni azt is, hogy az óvodapedagógusok mióta vannak a pályán, ezáltal összehasonlíthatom az eddigi munkatapasztalataikat. Az interjúkat két egymást követő napon valósítottam meg. Az adatfelvétel körülbelül 10 percet vett igénybe alanyonként. Az interjúkérdéseket egyesével tettem fel a pedagógusoknak. A válaszokat magam jegyzeteltem le az interjú során. Az adatfelvétel jó hangulatban zajlott, az alanyok nyitottak voltak, mindegyik kérdést megválaszolták. Az óvodapedagógusok jártasak voltak a témában, hasznos és érdekes válaszokkal láttak el. Az adatfelvételt megelőző 1 hétben összeírtam az interjú kérdéseit, kisebb változtatásokat hajtottam végre rajtuk. A kérdések is bővültek, eredetileg hat kérdést tettem volna fel az alanyoknak.

Az óvodába járó gyermekek szüleivel készült el a kérdőív (2. sz. melléklet). A kérdőívet az interjúkat követő egy hétben készítettem el. Kérdései az interjú kérdéseihez lettek igazítva. Adatfelvételhez a Google Űrlapokat használtam. 60 megkérdezett szülőből 30-an küldték vissza a kérdőívet. A válaszok visszaérkezése két-három hét alatt lezajlott. Mivel kutatásom kizárólag a Söjtöri Óvodára korlátozódott, ezért az óvoda vezetőjével egyeztetve, az óvoda közös Facebook csoportjába tettük fel a kérdőívet. A Facebook csoporton keresztül jutott el a szülőkhöz. Az eredetileg megírt, nyolc kérdésből álló kérdőív, végül 13 kérdésből állt össze. A kérdések között volt feleletválasztós, egyszerre több választ is megadható kérdés, illetve két nyíltvégű, szöveges kifejtést igénylő kérdés. Kérdőívemmel arra kerestem a választ, hogy az otthoni életben milyen mennyiségben jelennek meg a mesék, a szülők mit olvasnak gyermekeiknek. A kérdésekre hasznos, a kutatásomhoz felhasználható válaszokat kaptam.

4. Eredmények

Az interjúk, és a kérdőívek válaszait összesítve készülhetett el a kapott válaszok, eredmények elemzése.

A kapott eredmények, válaszok egyértelműen tükrözik az óvodapedagógusok, és a szülők jártasságát, esetleges hiányosságait az olvasóvá nevelés témában. A fejezet első részében az óvodapedagógusokkal készített interjúval, második felében a szülői kérdőívvel foglalkozom, hasonlítok össze, következtetéseket vonok le.

4.1. Az interjúk kiértékelése

Az interjúkat a Söjtöri Óvoda óvodapedagógusaival készítettem. A kérdésekre más-más válaszokat kaptam az egyes személyektől. Először szerettem volna megkérdezni mindenkinél az életkorát, illetve az óvodapedagógusként töltött éveik számát. Ezt azért tartottam fontosnak megkérdezni, hogy tudjam, kinek mennyi tapasztalata van a témában. Az életkorok tisztázása még azért is volt fontos számomra, hogy lássam, milyen véleménybeli eltérések vannak a pár éve kezdett, illetve a több éves munkatapasztalattal rendelkező óvodapedagógusok között. Az intézményben 26-57 éves kor közötti óvodapedagógusok dolgoznak. Közülük ketten már a középiskola után elkezdtek óvodában dolgozni, csak később, levelező szakon szerezték meg az óvodapedagógusi diplomájukat. Ők több éves munkatapasztalattal rendelkeznek. Az intézmény óvodapedagógusai között van pályakezdő, illetve olyan személy is, aki csak pár éve dolgozik óvónőként. Az egyik személy négy éve, a másik másfél éve van a pályán.

Szerettem volna megtudni, hogy magáról a mese szóról, kinek mi jut eszébe. A kérdésre sokszínű válaszokat kaptam. Abban mindannyian egyetértettek, hogy a mesének kiemelten fontos szerepe van a gyermekek életében. Azt figyeltem meg, hogy azok az óvodapedagógusok, akik ugyanabban a csoportban dolgoznak, ők ugyanazon véleménnyel vannak a meséről, a mesélésről, válaszaik hasonlóak voltak. Erre számítottam is. A középső csoport óvodapedagógusai mindketten azt mondták, hogy a mese szerepe kiemelten fontos a beszédfejlődésben, a szókincs bővítésben. Egyikük azt válaszolta, hogy az olvasott meséknek hatalma van a gyermekek képzeletének kibontakoztatásában. Segít nekik az őket körülvevő világ megértésében, az események, történések megértésében. A megnyugvásban is segít, illetve pihentető hatása van. A kiscsoport óvodapedagógusai varázslatos történetnek írták le a mesét, amely egy különös világba repíti az embert. Néhányuk felsorolta a mesefajtákat, egy-egy

konkrét mesét. Valakinek a mesélés fontossága is eszébe jutott a mese szóról. A nagycsoportosok óvónője a képzelőerő, fantázia, szókincsbővítés, figyelemfejlesztés szavakkal írta le a mesét. Fontosnak tartottam megkérdezni, hogy a pedagógusok szerint milyen meséket kedvelnek a gyermekek. Számítottam rá, hogy lesz, aki megemlíti, hogy manapság a gyermekek nem hallgatnak szívesen mesét, inkább a televízióban látott meséket részesítik előnyben. Azzal az információval láttak el, hogy egy csoportból körülbelül két-három gyermek hall otthon mesét esti mese címén. Sokan azt mondták, hogy a gyermekek kedvelik a humoros meséket, az állatos történeteket, a magyar népmeséket, illetve azokat a történeteket, amelyek róluk szólnak. A középső csoport egyik óvodapedagógusa azt válaszolta, hogy a gyermekek szeretik beleképzelni magukat a történetbe, egy-egy cselekmény, helyszín által. Kedvelik a hang,- és mozgásutánzó történeteket. A csoportban erre lehetőséget is biztosítanak.

Választ szerettem volna kapni, hogy miben térnek el az egyes csoportok mese feldolgozási módszerei, milyen formában valósul meg a mesélés (lásd: 1. táblázat).

1. táblázat: Mesefeldolgozás módja a Söjtöri Óvodában

(Forrás: Saját munka, Söjtöri Óvoda (2024) adatok alapján)

Csoportok	Mesélés módja	
	1. alany	2. alany
Kiscsoport	bábozás, mesehallgató léggör megteremtése, saját készítésű eszközök	fejből mesélés, képekkel, bábokkal, dramatizálás
Középső csoport	mesegyertya, bábozás, illusztrációk, színezők, játékok	figyelemfelkeltés, beszélgető kör kezdeményezése, mesegyertya, bábozás
Nagycsoport	beszélgetés, dramatizálás, bábozás, visszakérdezés	-

Mindhárom csoportban az élősztavas mesét részesítik előnyben, és lehetőség szerint, kizárólag csak így mesélnek. A csoportokban megjelenik a beszélgetés, dramatizálás, bábozás. Mesefoglalkozás alkalmával, bábokkal, képekkel, saját készítésű eszközökkel mesélik el a történetet. Ezekkel az eszközökkel könnyebben fent tudják tartani a gyermekek figyelmét. Nyugodt, mesélésre alkalmas léggört igyekeznek teremteni. A kiscsoportban tízórai után leülnek a szőnyegre, ilyenkor valósul meg a mesélés. Ezt azért tartják fontosnak, mert így tudnak elmélyülni a történetben. A kisebbeknél még kialakulóban van ez a szokás, de

igyekeznek, hogy jövő szeptemberre mindenki elsajátítsa, rögzüljön benne. A szervezett mesefoglalkozásokon kívül minden nap előtérbe kerülnek a könyvek. Játékidőben, illetve alvásidőben is lehetőség van mesélésre, könyvnézegetésre. A középső csoportban mesegyertyával hívják fel a gyermekek figyelmét a mesélésre. Ezzel motiválják őket, hogy aki aktívan részt vesz a foglalkozáson, ő elfújhatja a gyertyát. A mesegyertya meggyújtását közös éneklés előzi meg. A csoport pedagógusai azt nyilatkozták, hogy a meseláng segít fenntartani a gyermekek figyelmét. A történet végén mindig rákérdeznek a lényegesebb elemekre, átbeszéljük a cselekményt, az esetleges idegen szavak jelentését tárgyalják. A héten a meséhez kapcsolódó színezőkkel, játékokkal készülnek a csoport számára.

A módszerek alkalmazási szempontjai után is érdeklődtem. A középső csoport egyik óvodapedagógusa a mese céljához, illetve a gyermekek lelki állapotához igazítja a módszereket, a korábban eltervezetteket. A csoport másik óvónője ehhez hasonlóan, a mese mondanivalójától függően választja ki az alkalmazott módszereket. Csoportjukban a mesélésnek figyelemfelkeltő, és beszélgető kört kezdeményező célja van. A nagycsoportosok óvodapedagógusa figyelembe veszi, hogy a csoport mennyire ismeri, tudja a mesét. Ez esetben alkalmazza csak a dramatizálás, bábozás módszert. Kiscsoportban a gyermekek életkora, és fejlettségi szintjük meghatározó a választásban. Szervezett mesélésnél úgy választanak, hogy mozdulatokkal, bábokkal megeleveníthető legyen a történet, esetleg legyen lehetőség a mese eljátszására is. Egyéb, spontán mesélés esetén a hangulattól, a feladatoktól, a csoport kedvétől függően választanak módszert.

Mindenképp fontosnak tartottam, hogy megkérdezzem, segítséget jelentenek-e a módszertani útmutatók. A válasz egyöntetűen igen volt. A kiscsoportban azt nyilatkozták a pedagógusok, hogy ezek a módszertani útmutatók lehetőséget biztosítanak a megújulásra, keretet adnak a gyakorlati munkának. Az útmutatók által más szemszögből is át tudják tekinteni a dolgokat, gyakorlati tanácsokat, ötleteket merítenek belőlük. Nagycsoportban az óvónő a saját tapasztalataira hagyatkozik, bár azzal ő is egyetértett, hogy az útmutatók keretet adnak a mindennapi munkához. A középső csoport óvónői ugyanúgy vélekedtek a témáról. Az útmutatókból új ötleteket tudnak meríteni.

Kifejezetten fontosnak tartottam megkérdezni, hogy az óvodapedagógusok tájékoztatják-e a szülőket az alkalmazott módszerekről, adnak-e esetleg javaslatokat. A tájékoztatás mindhárom csoportban szülői értekezletek, fogadóórák során valósul meg. A kiscsoportban egyéni beszélgetések keretében mindig kiemelik a hallott mese jelentőségét. Felhívják a szülők figyelmét, hogy korlátozzák a digitális tartalmak nézését, inkább a szóban való mesélést részesítsék előnyben. A kiscsoportos korosztálynak saját életükről szóló meséket szoktak

ajánlani. A nagyobb korosztálynak népmeséket ajánlanak, illetve a műmesék közül nekik valót. A középső csoportban külön elmondják az érdeklődő szülőknek a csoport mesélési szokásait. Tájékoztatják őket, hogy milyen módszereket alkalmaznak a mesélési légkör kialakításánál, a történetek jobb befogadására. Amelyik szülő igényli, neki javaslatot adnak az otthoni meseélmény jobbá tételéhez. Igyekeznek mindenkit a mesélésre ösztönözni.

A következőkben megkérdeztem a pedagógusoktól, hogy ők maguk a klasszikus, a modern, vagy a népmeséket részesítik előnyben. A nagycsoport óvodapedagógusa a népmeséket részesíti előnyben. Választását azzal indokolta, hogy a népmesék tele vannak varázslatokkal, csodákkal, többször visszatérő motívumokkal. Ezek a motívumok erősítik a gyermekekben a ráismerés örömét, ami feszültségoldó hatással bír. A nagycsoportosok már megértik a népmesék tanulságait, tündérmesék összetettségét is. A középső csoport egyik óvónője mindhárom mesetípust egyformán kedveli, és egyiket sem részesíti kimondottan előnyben. Mesekiválasztásánál fontos szempont számára a mesélés célja, illetve a gyermekek érdeklődése, figyelme. A hosszabb terjedelmű meséket alváshoz választja, legyen szó klasszikus vagy népmeséről. Azért választja ezeket a meséket alváshoz, pihenéshez, mert ezek a történetek megnyugtatók a gyermekeknek, segítik az elalvást. Rövidebb népmeséket, és modern meséket a heti témafeldolgozás során alkalmaznak. A modern meséket szabad játék idejében is alkalmazza. A csoport másik óvodapedagógusa a klasszikus meséket részesíti előnyben, a terjedelmük miatt. Főként altatási időben alkalmazza őket. A délelőtti mesekiválasztásnál figyelembe veszi az adott hét témáját, a gyermekek igényeit. Ilyenkor elsősorban a népmesék közül választ. A kiscsoport első interjúalánya a népmeséket kedveli a legjobban. Választását azzal indokolta, hogy a népmese minden életkorban kiváló választás. Egyetemes, erkölcsi mondanivalót tartalmaznak. A modern meséket is kedveli. Közülük a gyermekek által ismert, életkoruknak megfelelő, róluk szóló meséket kedveli. A csoport másik pedagógusa nem részesíti előnyben egyik konkrét mesetípust sem. Választása a heti témától és a korosztálytól függ. A kiscsoportosok jobban kedvelik az egyszerű nyelvezetű meséket, ezek leginkább a modern mesék között találhatóak meg.

A szülőknek való meseajánlás kérdésében sokszínű válaszokat kaptam. A nagycsoportosok óvónője a kérdésre igennel válaszolt. Azt nyilatkozta, hogy mindig a korosztálynak megfelelő mesét ajánlanak a szülőknek, többnyire magyar népmeséket. A középső csoport óvodapedagógusai azt válaszolták, hogy minden hónap végén kifüggesztik a csoport öltözőjében, nyomtatott formában az adott hónapban elhangzott mesék címeit. Kérés esetén szóban is közlik a szülőkkel az elhangzott mesék címeit. A kiscsoport pedagógusait is megkérdeztem a témáról. Egyikük azt válaszolta, hogy ritkán ajánlanak meséket, de nem sok

sikerrel. A másik óvónő azt nyilatkozta, hogy egyáltalán nem ajánl mesét a szülőknek. Érdekelte a témával kapcsolatban, hogy a szülők mesélési szokásairól van-e a pedagógusoknak információja. Mindhárom csoport óvodapedagógusa egyöntetűen azt válaszolta, hogy kevés az információjuk. A középső csoportosok óvónője azt nyilatkozta, hogy a csoportban ritka kivétel az a gyermek, akinek otthon is mesélnek. A kiscsoportos óvónők családlátogatás során szereznek információt a család mesélési szokásairól.

Végző soron szerettem volna megkérdezni az óvodapedagógusok által kedvelt meséket, amelyeket az óvodai életben alkalmaznak. Több mesét is említettek. Az egy csoportban dolgozó pedagógusok által kedvelt mesék olykor - olykor megegyeztek. A kiscsoportos óvónőknél szóba került A répa, A három pillangó, A gomba című mese. A középső csoportban a Pöttyös Panni meséket, Bogyó és Babóca meséket, a Magyar népmeséket kedvelik az óvodapedagógusok. A nagycsoport óvónője a Kiskakas gyémánt fél krajcárja, a Macskacicó, Kacor király című meséket emelte ki.

Az interjúk során a várt válaszokat kaptam. Számítottam rá, hogy az intézmény nagy hangsúlyt fektet a gyermekek olvasóvá nevelésére.

4.2. A kérdőívek elemzése, feldolgozása

Kérdőíveket töltettem ki a Söjtöri Óvodába járó gyermekek szüleivel. A kérdőív kitöltése az óvoda Facebook csoportjában, Google Űrlapokon keresztül zajlott. 60 megkérdezett szülőből 30-an küldték vissza a válaszokat. A kérdőív kitöltése körülbelül 10 percet vett igénybe. A kérdőív leírásában tisztáztam a szülőkkel, hogy a felmérés kizárólag a könyvből olvasott mesékre vonatkozik, a televízióban látott meséket ne számítsák a válaszaik közé.

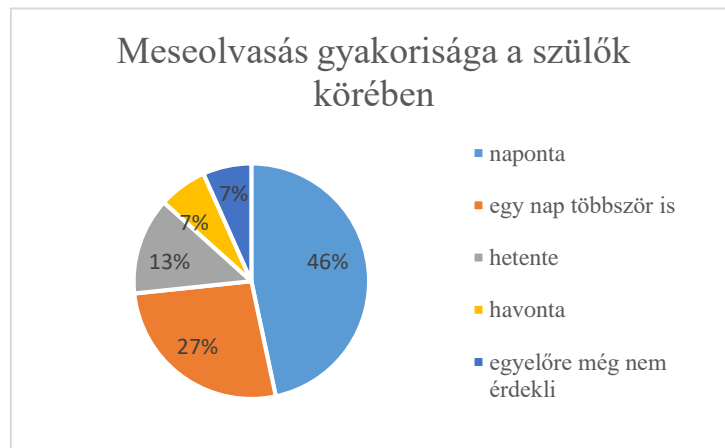
Számítottam rá, hogy elsősorban anyukák töltik majd ki a kérdőívet, mégis feltettem a kitöltő nemére vonatkozó kérdést. A 30 fő szülőből egy fő férfi töltötte ki. A szülők életkorára vonatkozott a következő kérdés. A szülők többsége 30-40 éves kor között van, négy fő 20-30 éves kor közötti, két fő pedig 40-50 éves kor közötti.

Kérdőívem során fontos volt tisztázni, hogy hány fő óvodáskorú gyermeket nevelnek a szülők. A megkérdezettek közül három fő nevel kettő óvodáskorú gyermeket, a többség egy fő óvodáskorú gyermeket nevel. Az óvodáskorú gyermekek életkorára vonatkozóan tettem fel kérdést. A válaszok alapján az öt évest nevelő szülők vannak többségben. Ezt követi a három éves korosztály, majd a négy éves korosztály. Utolsó helyen a két és fél éves korosztály áll.

Kérdőívem egyik fő célja közé tartozott megtudni, hogy a szülők milyen rendszerességgel olvasnak mesét óvodás korú gyermeküknek (lásd: 1. ábra).

1. ábra: Meseolvasás gyakorisága a szülők körében

(Forrás: Saját szerkesztés, Söjtöri Óvoda (2024) adatok)

A megkérdezett szülők többsége naponta olvas mesét gyermekének. Nyolc fő szülő azt válaszolta, hogy egy nap többször is olvas gyermekének. Négy fő szülő hetente, két fő havonta olvas mesét gyermekének. Két fő szülő azt válaszolta, hogy gyermekét egyelőre még nem érdekli a mese, nem köti le figyelmét. Összességében ez egy nagyon jó arány.

Következő kérdésem a meseválasztás szempontjára vonatkozott, hogy milyen megfontolásból választanak mesét a szülők. A kérdésre sokszínű válaszokat kaptam. A szülők többsége cím alapján választ mesét. Ezt követik, azok, akik a könyvben található illusztrációk alapján választanak. A kérdésre további, egyéni válaszok is érkeztek. Más szülők ajánlására választ mesét egy fő szülő. Az egyik szülő azt a választ adta meg, hogy először igyekszik ő elolvasni, és általa választ, ha tetszik és megfelel neki. Következő kitöltő saját tapasztalat, a gyermek érdeklődése alapján választ. Egyik szülő a mese tartalmát, mondanivalóját, a gyermek érdeklődését részesíti előnyben.

Ahogy az óvodapedagógusoknál, úgy a szülőknél is szerepelt a kérdés, hogy a népmeséket vagy a modern meséket részesítik előnyben. A döntés itt nem volt egyöntetű. A válaszok három csoportra tagolódtak. A szülők egyik része a népmeséket, másik része a modern meséket kedveli jobban. Volt egy olyan csoport, aki egyiket sem részesíti előnyben, mindkettőt kedveli. Következő kérdésem a gyermekek meséhez való viszonyára vonatkozott. A kitöltő szülők gyermekei közül több mint a fele nagyon szereti a meséket, igényli a meseolvasást. Másik része szereti a meséket. Legkisebb arányban vannak azok, akik meghallgatják a mesét, de nem köti le figyelmüket. Az óvoda gyermekekre vonatkozóan is feltettem a kérdést, hogy

a népmeséket vagy a modern meséket részesítik előnyben. Legnagyobb arányban a modern mesét választották a szülők. Következő kérdésem az óvodai mesélésre vonatkozott. Azt kérdeztem a szülőktől, hogy tudják-e, milyen meséket mesélnek gyermeküknek az óvodában. 18 szülő igennel, 12 szülő nemmel válaszolt a kérdésre. Fontosnak tartottam megkérdezni, hogy a szülők igényelnének-e segítséget az óvodától a meseválasztás, mesélés módjával kapcsolatban. A szülők többsége nem igényelne segítséget a mesélés terén.

Két nyíltvégű, szöveges kifejtést igénylő kérdéssel zártam kérdőívemet. Az első kérdésre a szülőknek le kellett írniuk négy-öt gyermeke által mesét. A legtöbbet megadott válasz a Bogyó és Babóca volt. Szinte mindegyikük válaszaiban ott volt. Felsorolták még a Kiskakas gyémánt fél krajcárja, Három pillangó, Bori mesék, Három kismalac, Piroska és a farkas, Magyar népmesék, Cica és medve című meséket. A szülők kedvenc meséik iránt is érdeklődtem. Gyermeük kedvenc meséihez hasonló válaszokat adtak meg. Itt is megjelent a Bogyó és Babóca. Megemlítették Benedek Elek meséit, Fésűs Éva meséit, A lókötő róka, A kisgömböc, Vackor, A szorgos és a rest leány, Magyar népmesék, Jancsi és Juliska című meséket.

Kérdőívemre nem minden téren a várt válaszokat kaptam. Örömmel tölt el a hír, hogy a szülők fontosnak ítélik meg a mesélést gyermekük életében.

4.3. A szakirodalom összevetése a megkérdezettek válaszaival

Következőkben az interjúk és a kérdőív összehasonlítását végzem el a felhasznált szakirodalmak segítségével.

A mesék pozitív hatással vannak az érzelmi intelligenciára (Kádár, 2012). A Söjtöri Óvoda óvodapedagógusainak válaszaiban arra következtettek, hogy mind egyetértenek ezzel a kijelentéssel. Ők úgy írták le a mesét, mint az egyik legfontosabb dolog a gyermekek életében. Szakirodalmi áttekintésemben írtam róla, hogy az óvodás korosztálynak megfelelő mesét válasszunk. Ez tökéletesen megvalósul a választott óvodában. Mindhárom csoportban figyelembe veszik a gyermekek életkorát. A kiscsoportban azt nyilatkozták az óvónők, hogy a gyermekek azokat a meséket kedvelik, amik róluk szólnak. Ez teljesen megfelel a korosztályuknak, hiszen a három évesek leginkább a láncmeséket, az állatmeséket, és a róluk szóló meséket kedvelik. Négy - öt éves korban a gyermek különbséget tud tenni a mese és a valóság között. Szeretnek azonosulni a szereplőkkel. A középső csoportban a gyermekek, azokat a történeteket szeretik, amikbe bele tudják magukat képzelni. Hat - hét éves korban a

terjedelmes, bonyolultabb mesék kerülnek előtérbe. A nagycsoportban erre nincs példa a Söjtöri Óvodában. A gyermekek a humoros meséket, az állatos meséket kedvelik, ezek közül is a rövidebb tartalmúakat.

Dankó Ervinné (2000) a drámajátékot, dramatizálást a meseprodukció formái közé sorolja. A dramatizálás az egyik legkedveltebb módszer az említett óvodában. Mindhárom csoportban használják ezt a módszert mesefeldolgozás során.

Sok szakirodalom ajánlja Bartos Erika: Bogyó és Babóca című könyvsorozatát. Megfigyeltem, hogy az említett óvodában is népszerű ez a mese. Mind szülők, mind óvodapedagógusok használják a mindennapi életben. A mesét mindhárom csoportban kedvelik.

A mesehallgatás segíti a gyermekek szókincsének bővítését. A középső csoport óvodapedagógusai is ezt nyilatkozták. A mese fontos szerepet játszik a beszédfejlődésben.

A családi életben is kiemelten fontos a mese. Választott óvodámra nem teljes mértékben igaz Fülöp Géza (1999) kijelentése, hogy az új embertípus kizárólag a digitális világban él. Kérdőívem bizonyítja, hogy az óvodába járó gyermekek szülei valamilyen mennyiségben olvasnak gyermeküknek. Ez akár történhet havonta, a lényeg, hogy az olvasás megvalósul. Gyermekeiknek főként cím alapján választanak mesét. A kérdőívemből kiderült, hogy az óvodába járó gyermekek szüleinek többsége, tisztában van az óvodában olvasott mesékkal. Segítséget viszont nem mindenki igényelne, a meseválasztás szempontjával kapcsolatban. Ezzel szemben az óvodapedagógusok rendszeresen tájékoztatják a szülőket. Az óvodának nincs sok információja a szülők mesélési szokásairól. Csak a gyermekektől hallott információkra támaszkodhatnak. Elmondásuk alapján a gyermekek csak esti mese gyanánt hallanak mesét.

A szegényes szókincs megnehezíti az olvasásképesség fejlődését (Józsa - Steklács, 2009). Erre sok példát láttam az óvodában. A nehezebb családi körülményekkel rendelkező családok szókincsé elég szegényes. Ezek a gyermekek ritkán találkoznak könyvekkel az óvodán kívül. A mesélés nem köti le a figyelmüket. A rendszeresen mesét hallgató gyermekek megelőzik társaikat a fejlődésben (Nagy, 1980). A kiscsoport óvodapedagógusa azt nyilatkozta, hogy a csoportban kevés a rendszeresen mesét hallgató gyermek, körülbelül három-négy gyermeknek olvasnak rendszeresen mesét. Rajtuk látszik az érdeklődés, mikor a csoportban mesélés zajlik.

Igaz a kijelentés, hogy a képeknek fontos szerepe van a gyermekirodalomban. A választott óvodában mesélés során mindig megmutatják a történethez tartozó illusztrációkat. A mesélés befejeztével a gyermekek maguk is átlapozhatják a könyvet, megtekinthetik az illusztrációkat. Ezt bizonyítja a kijelentés, hogy az olvasóvá válás megalapozásának legjobb módja a könyvnezegetés. A szülők számára is fontosak a képek, hiszen sokszor a képek alapján

választanak mesét gyermeküknek. Kérdőívemből kiderült, hogy a megkérdezett szülők közül hat fő a könyvben található illusztrációk alapján választ mesét.

A szakirodalmi áttekintés című részben említettem, hogy mesélés befejeztével az óvodapedagógusok kérdéseket tehetnek fel a gyermekeknek, a történetről. A Söjtöri Óvodában ez nem minden esetben valósul meg. Kiscsoportban a gyermekek nem mindig tudják megválaszolni a kérdéseket, ezért a csoportban mellőzik a mesélés utáni kérdéseket. Helyette a történetet visszavezetik a szabad játékba. A középső és nagycsoportban rendszert alakítottak ki az óvónők. Mesehallgatás befejeztével a mesére vonatkozó kérdéseket felteszik, beszédre biztatják a gyermekeket. Majd ezt követően mesével kapcsolatos feladatok megoldására ösztönzik őket. A meséléshez az óvodapedagógusnak ismernie kell a csoportot, a gyerekeket. Figyelembe kell vennie az óvoda helyi pedagógiai programját. Az általam megfigyelt óvodában tízórai után valósul meg a mesélés. Mindenki leül a szőnyegre, az óvónő kiválasztja a heti témának megfelelő mesét. Kifejeztem előnyösnek tartom, hogy az óvodában többségében fejből mesélnek. Bábok, illetve más eszközök segítségével történik a mesélés.

Kijelenthetem, hogy a felhasznált szakirodalmak állításai többségében igazak voltak a választott óvodára. Az interjúk, és a kérdőívek által választ kaptam kutatási kérdéseimre.

5. Következtetések és javaslatok

Kádár Annamária Mesepszichológia című könyve magába foglalja, hogy a mesék pozitív hatással vannak az érzelmi intelligenciára. Szakdolgozati kutatásom bizonyítja, hogy a Söjtöri Óvodában rendszeresen olvasnak mesét a gyermekeknek. Az óvodában dolgozó óvodapedagógusok mind azon vannak, hogy a gyermekeknek kedvező mesei élményt biztosítsanak. Arra következtetek, hogy az óvodában hallott mesék pozitív hatással vannak rájuk.

Az olvasóvá nevelésre nagy hangsúlyt fektetnek az óvodában. A három óvodai csoport más - más módon közelíti meg a témát. Nekem a középső csoport módszere nyerte el a tetszésemet. A csoport óvodapedagógusai minden hónap végén kifüggesztik a hónapban elhangzott mesék címeit. Szerintem ez egy remek módszer a szülők tájékoztatására. A mesecímek által a szülők ötleteket kaphatnak a következő meséléshez.

Interjúm során óvodapedagógusok azt válaszolták, hogy egy csoportban körülbelül két - három gyermeknek mesélnek otthon. A szülői kérdőívre más válaszokat kaptam. A kapott válaszokból kiderült, hogy a megkérdezetteknek több mint a fele rendszeresen olvas mesét gyermekének, fontosnak tartják a mesét gyermekük életében. Az óvodapedagógusoknak nincs sok információja a szülők mesélési szokásairól. Ezt, az interjúk válaszai tükrözik. Az intézmény óvodapedagógusainak elmondása alapján, a gyermekek csak esti mese gyanánt hallanak mesét. A szülői kérdőív válaszai ezt is megcáfolják. Azt nem tudhatjuk, hogy azok a szülők, akik nem töltötték ki a kérdőívet, milyen véleménnyel vannak a mesélésről.

Fontosnak tartom, hogy a gyermeknek pozitív élményei, emlékei legyenek a meséléssel kapcsolatban. Kijelenthetem, hogy a megkérdezett szülők gyermekeinek több mint a fele, igényli a rendszeres meseolvasást. Ebből arra következtetek, hogy ezeknél a családoknál a mesélés egy közösen átélt élmény.

Rendkívül jelentősnek tartom, hogy a családtagok minél több időt töltsenek együtt. Ez azért fontos, mert a mesélés csak azon személyek között tud megvalósulni, akik szoros kapcsolatban állnak egymással, vannak előzetes élményeik együtt. Úgy gondolom, hogy napjainkban abból ered a mesélés hiánya, hogy a szülő nem figyel kellően gyermekére. Az okos eszközökkel vannak elfoglalva gyermekük helyett. Sőt, van, amikor a gyermek kezébe is okos eszközt adnak. Ezzel a döntéssel egyáltalán nem értek egyet. Rengeteg választási lehetőség van, amely erősíti a szülő és a gyermek kapcsolatát. Ezek közül említenék párat. A hosszú séták, kirándulások lehetőséget teremtenek a szülő - gyermek közötti kommunikációra. Rengeteg

játék van, amely az egész család számára örömet okozhat. Ezek lehetnek szabályjátékok, építőjátékok. A kézműves tevékenységek is lehetőséget teremtenek a kapcsolat elmélyítésében. Az esti mese gyanánt olvasott mese kifejezetten fontos a gyermek életében. Nem minden családban valósul meg a rendszeres mesélés, de az esti mese a legtöbb családban szokássá vált. Biztonságban érzi magát a gyermek, ha egy számára fontos személy olvas fel neki, veszi az ölébe. Az esti mesélés váljon a mindennapok részévé, alakítson ki egy rendszert a gyermekben.

A gyermek a mesélés által tanul, tapasztalatot szerez az őt körülvevő világról. A szülő és az óvodapedagógus feladata a gyermek kíváncsiságát a mesében kielégíteni. Fontos, hogy az életkorának megfelelő történetet válasszon. Életkoronként is lehetnek eltérések, ezért figyelembe kell venni a gyermekek egyéni sajátosságait.

A mesefeldolgozásnak több módja is van. A Söjtöri Óvodában a dramatizálást és a bábozást alkalmazzák a leggyakrabban. A bábozás kedvelt módszer egy mese előadása során. Az óvoda többféle bábokkal rendelkezik, legyen szó előre elkészített vagy saját kezűleg készített bábról. Sokszínű eszközkészlettel rendelkezik, amely segíti az óvodapedagógusok mesélését, mesélési technikáját. A bábjátékot, a választott óvodában, a kiscsoportban kedvelik legjobban. A gyermekek reakcióikból, megnyilvánulásaikból arra következtettek, hogy a bábjáték az otthoni életben egy ismeretlen módszer számukra. Én azt javasolnám a szülőknek, hogy készítsenek otthon bábokat, amivel élvezetesebbé tudják tenni a mesélést. Nem kell nehezen kivitelezhető bábokat készíteni. A mesélést akár egy hurkapálcára ragasztott karakter is érdekesebbé tudja tenni. A bábkészítés akár lehet egy közös program a gyermekkel.

Úgy gondolom, hogy a gyermekek olvasóvá nevelése sokkal sikeresebb lenne, ha a szülők és az intézmény jobban együttműködne. Az óvoda minden lehetséges téren segítséget nyújt a szülők számára. A szülők oldaláról ez nincs viszonyozva. A meséléssel kapcsolatban hiányos a felek kommunikációja. A gyermekek olvasóvá nevelésének kérdéséről nem kommunikálnak. Sok segítséget adhatnának egymásnak a kommunikáció által. A szülők részéről nagy segítséget jelentene, ha az óvodapedagógusok ellátnák őket tanácsokkal, ötletekkel. Az óvodapedagógusok részéről pedig nagy előrehaladás lenne, ha információval rendelkezhetnének a szülők mesélési szokásairól. Az információ által össze tudnák hangolni az óvodai és az otthoni mesélést. Én azt javasolnám az intézményvezetőnek, hogy szervezzen szülői értekezletet, amely kimondottan a mesélésről, a mesélés pozitív hatásairól szól.

6. Összegzés

Szakedolgozatomat az óvodás korú gyermekek olvasóvá neveléséről írtam. Kiemelten fontosnak tartom, hogy beszéljünk erről a témáról. A téma jelentős, hiszen már óvodáskorban megalapozódik az olvasás, könyvek iránti viszonyunk. Célom az volt, hogy bebizonyítsam, az olvasásnak döntő jelentősége van óvodáskorban. Dolgozatom elsősorban a mesével foglalkozik, a mesélés hatását tárja fel az említett életkorban.

Szakedolgozatom célja az volt, hogy megvizsgáljam, milyen módon zajlik a gyerekek olvasóvá nevelése a Söjtöri Óvodában. Szakirodalmak segítségével dolgoztam fel a választott témát. Először magáról az olvasásról írtam általánosságban, majd az óvodás korosztályról, végül pedig a meséről, a mese hatásáról.

Kutatásom során interjút és kérdőívet készítettem. A megkérdezettek a Söjtöri Óvoda óvodapedagógusai, és az óvodába járó gyermekek szülei voltak. Interjú készült az intézményben dolgozó öt fő óvodapedagógussal, a kérdőívet pedig 30 fő szülő töltötte ki. Célom az volt, hogy tudomást szerezzek az intézményben dolgozó óvodapedagógusok, és a szülők ismereteiről a témával kapcsolatban. Az óvodapedagógusok mese feldolgozási módszereiről táblázatot készítettem. A kérdőív válaszaiból kördiagramot készítettem. A diagram szemlélteti, hogy a szülők milyen rendszerességgel olvasnak mesét óvodás gyermeküknek. A válaszok sokkal kedvezőbbek, mint amire számítottam. A kapott eredményeket kiértékeltem, összehasonlítottam. Először összehasonlítottam az óvodapedagógusok és a szülők válaszait. Az eredmények kimutatták, hogy a felek nem sok információval rendelkeznek egymás olvasási szokásairól. A felhasznált szakirodalmakkal is összehasonlítottam a kapott válaszokat.

A kapott válaszokból kiderült, hogy az óvodai és az otthoni mesélés nincs összhangban egymással, egymás mesélési szokásait nem ismerik. Szerintem ebben az óvodában a legfontosabb tényező hiányzik: a kommunikáció. Az óvodapedagógusok részéről ez megvalósul, de a szülők nem partnerek a kommunikációban. Úgy gondolom, ha a szülők is aktív partnerek lennének, akkor sokkal hatékonyabb lenne a gyermekek olvasóvá nevelése.

Szakedolgozatom egyértelműen szemlélteti az általam említett probléma súlyosságát. Munkám során választ szerettem volna kapni a kutatási kérdéseimre. Kijelenthetem, hogy ez megvalósult.

7. Irodalomjegyzék

- Antalné P. E. , Fenyő D. Gy. , Gombos P., Imre A. , Már földi I., Pajor E. , Péterfi R. , Szinger V. (2019): *Együtt az olvasóvá nevelésért!* Budapest: Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár.
- Bagdy E. (2001): Az olvasás jövőjéről. *Könyv és Nevelés 3. évfolyam 3. szám*, 11-13 o.
- Brooks G. (2010): *A családi írás- és olvasásfejlesztés szerepe Európában és Európán kívül – A témával kapcsolatos kutatások áttekintése.* Fordította: Hegyközi Ilona. Könyvtári Figyelő.
- Bruno B. (2005): *A mese bűvölete és a bontakozó gyermeki lélek.* Fordította: Kúnos László. Budapest: Corvina Kiadó Kft.
- Dankó E. (2000): *Nyelvi-kommunikációs nevelés az óvodában.* Budapest: Okker Kiadó.
- Daróczi G. (2017): *Segédanyag az óvodai Mese-vers tevékenység tervezéséhez és vezetéséhez, Módszertani útmutató az óvodai képességfejlesztéshez.* Budapest: Eötvös Loránd Tudományegyetem Tanító- és Óvóképző Kar, 1-49 o. Letöltés dátuma: 2024.02.01.forrás: https://www.eltereader.hu/media/2018/11/meseles_verseles_READER.pdf
- Demény P. (2010): A mesetanítás lehetőségei az óvodában. *Magiszter 8. évfolyam 2. szám (2010 nyár)*, 5-14 o.
- Dunla S. (2020): *Mit fejleszt a mesélés?* Mesemondó blog. Letöltés dátuma: 2024.01.31. forrás: <https://mesemondo.blog/2020/03/24/mit-fejleszt-a-meseles/>
- Erdődi J. (1880): *A nyelvoktatás módszertana.* Budapest: Franklin társulat.
- Fülöp G. (1999): Habent sua fata...(Az olvasás jövője). *Magyar Olvasástársaság, a Sárospataki Városi Könyvtár és az MKE Zempléni Könyvtárosok Szervezetének konferenciája.* Sárospatak, 1999. május 28-30. 128.o.
- Galda L., Cullinan B. E. (2000): *Reading Aloud from Culturally Diverse Literature.* In: Strickland, Dorothy S., Morrow, Lesley Mandel (ed.) *Beginning Reading and Writing.* Teachers College, Columbia University. New York and London. 134–142 o.
- Gönczöl A. (2021): Olvasóvá nevelés óvodáskorban a drámapedagógia módszereivel. *Gyermeknevelés Tudományos Folyóirat. 9. évfolyam, 1. szám* 250–260 o. DOI: 10.31074/gyntf.2021.1.250.260

- Gyerekszoba.hu (2016): *Mit olvassunk az óvodásoknak?* Gyerekszoba.hu honlapja. Letöltés dátuma: 2024.01.31. forrás: <https://gyerekszoba.hu/gyerek/mit-olvassunk-az-ovodasoknak/>
- Harcsa I. (2014): *Családi kohézió. A szülők és a gyermekek társas együttléte a mindennapok világában. A gyermekes családokban élők időfelhasználása.* Budapest: Xerox Magyarország Kft.
- Jerome B., Joan L. (1989): *Monologues as a Narrative Recreation of the World.* In: Katherine Nelson (szerk.). *Narratives from the Crib.* Cambridge: Harvard Egyetem.
- Józsa K., Steklács J. (2009): Az olvasástanítás kutatásának aktuális kérdései. *Magyar Pedagógia, 109.évfolyam 4. szám, 365-397 o.*
- Kádár A. (2012): *Mesepszichológia. Az érzelmi intelligencia fejlesztése gyermekkorban.* Budapest: Kulcslyuk Kiadó.
- Kozma B. (1997): *Pedagógia II.* Pécs: Comenius Kft.
- Losoncz M. (1981): Anyanyelvi nevelés az óvodában. In: Szende Aladár (szerk.) *Az anyanyelvi oktatás korszerűsítésének változatai.* Budapest: Tankönyvkiadó. 129-141 o.
- Lysaker J., Hopper E. (2015): *A kindergartner's emergent strategy use during wordless picture book reading.* The Reading Teacher, Vol. 68, No. 8, Literacy, Language, and Culture. forrás: <https://writebrainbooks.com/pdfs/Kindergartners-emergent-strategy-use-during-wordless-picture-book-readin.pdf> Letöltés dátuma: 2024.02.13.
- Malgaroli G. (2011): „*Olvasónak születtek*” – *olvasásra nevelés kisgyermekkorban. Egy olasz program első tíz éve.* Tömörítette: Mohor Jenő. Könyvtári Figyelő. 799. o.
- Manguel A. (2001): *Az olvasás története.* Fordította: Székely J. Budapest: Park Könyvkiadó, 15 o.
- Maszler I. (2002): *Játékpédagógia.* Pécs: Comenius Bt.
- McGillicuddy Á. (2018): *Breaking Down Barriers with Wordless Picturebooks: “The Silent Books Exhibition, from the World to Lampedusa and Back”.* *Studies in Arts and Humanities.* Forrás: <https://doras.dcu.ie/23413/1/145-524-2-PB.pdf> Letöltés dátuma: 2024.02.12.
- Mérei F., V. Binét Á. (2006): *Gyermeklélektan.* Budapest: Medicina Könyvkiadó Zrt.
- Nagy J. (1980): *5-6 éves gyermekeink iskolakészültsége.* Budapest: Akadémiai Kiadó.
- Neuman S. B., Celano D. (2001): *Books Aloud: A campaign to „put books in children’s hands”.* The Reading Teacher. forrás: <http://www.sbneuman.com/pdf/BooksAloud.pdf> Letöltés dátuma: 2024.03.02.

- Nyitrai Á. (2009): A mese, a mesélés fejlesztő hatása. In: Nagy József (szerk.). *Az anyanyelv, a gondolkodás fejlődésének segítése 4-8 éves életkorban*. Szeged: Mozaik Kiadó.
- Nyitrai Á. (2016): Mese és mesélés. *Iskolakultúra*, 26. évfolyam, 2016/4. szám 75-83 o. DOI: 10.17543/ISKKULT.2016.4.75
- Pfeifer N. (2018): *Az óvodás korú gyermekek olvasóvá nevelése*. [szakdolgozat] Pécs: Pécsi Tudományegyetem. Hozzáférés linkje: <http://pea.lib.pte.hu/handle/pea/21364>
- Szatmáriné Márton T. (2017): *Hallom, játszom, értem! Hallás utáni szövegértés fejlesztése interaktív meséléssel. I hear, I play, I understand text comprehension problem repair with interactive storytelling*. *Gradus* Vol 4, No 1 183-193. o. Letöltés dátuma: 2024.02.10. forrás: https://gradus.kefo.hu/archive/2017-1/2017_1_ART_019_Szatmarine.pdf
- Szinger V. (2008): Mese az óvodában. *Fordulópont*, 9. évfolyam 1. szám 64-72 o.
- Tarbay E. (1999): *Gyermekirodalomra vezérlő kalauz*. Budapest: Szent István Társulat.
- Urbanik T. (2020): Az óvodáskori olvasóvá nevelés kommunikációs módjai. *Kommunikáció- és beszédfejlesztés a gyakorlatban*, 196-210 o.
- Vekerdy T. (2015): „*A mesék oldják, vigasztalják, megnyugtatják a gyereket.*” NLC.hu. Letöltés dátuma: 2024.01.30. forrás: https://nlc.hu/mesedoboz_gyujtooldal2/cikk/vekerdy-tamas-mese/

8. Ábrák és táblázatok jegyzéke

1. táblázat: Mesefeldolgozás módja a Söjtöri Óvodában. 19. oldal

1. ábra: Meseolvasás gyakorisága a szülők körében. 23. oldal

9. Mellékletek

1. sz. melléklet: Az óvodapedagógusokkal készített interjú kérdései:

- Ön hány éves?
- Mióta dolgozik óvodapedagógusként?
- Mi minden jut eszébe a mese szóról?
- Milyen meséket kedvelnek legjobban a gyerekek?
- Milyen módszerekkel, technikákkal, formában valósul meg a mesefeldolgozás az Ön csoportjában?
- Milyen szempontok alapján alkalmazza az egyes módszereket?
- Milyen segítséget jelentenek a módszertani útmutatók?
- A szülőket tájékoztatják a módszerekről, adnak javaslatot?
- A klasszikus, a népmeséket, vagy a modern meséket részesíti előnyben? Miért?
- Ajánlanak meséket a szülőknek?
- A gyerekek szüleinek mesélési szokásairól van információjuk?
- Mondjon 4-5 db Ön által kedvelt, az óvodai életben alkalmazott mesét!

2. sz. melléklet: A szülőkkal készített kérdőív kérdései:

- Az Ön neve?
- Az Ön életkora?
- Hány óvodás korú gyermeket nevel?
- Óvodás gyermeke (i) hány éves/évesek?
- Milyen rendszerességgel olvas mesét óvodás gyermekének?
- Milyen megfontolásból választ mesét?
- Ön a népmeséket vagy a modern meséket részesíti előnyben?
- Óvodás gyermeke hogyan viszonyul a meséhez?
- Óvodás gyermeke a népmeséket vagy a modern meséket kedveli jobban?
- Tudja-e, hogy az óvodában milyen meséket mesélnek a gyermekeknek?
- Igényelne segítséget az óvodától a meseválasztás, mesélés módjával kapcsolatban?
- Írjon le 4-5 db gyermeke által kedvelt mesét!
- Írjon le 4-5 db Ön által kedvelt mesét!

Nyilatkozatok

NYILATKOZAT

A szakdolgozat nyilvános hozzáféréséről és eredetiségéről

A hallgató neve: Gorza Laura
A Hallgató Neptun kódja: ZO7WAE
A dolgozat címe: Olvasóvá nevelés egy Zala vármegyei óvodában
A megjelenés éve: 2024
A konzulens intézetének neve: Neveléstudományi Intézet
A konzulens tanszékének a neve: Szakdidaktikai tanszék

Kijelentem, hogy az általam benyújtott szakdolgozat egyéni, eredeti jellegű, saját szellemi alkotásom. Azon részeket, melyeket más szerzők munkájából vettem át, egyértelműen megjelöltem, és az irodalomjegyzékben szerepeltettem.

Ha a fenti nyilatkozattal valótlan állítottam, tudomásul veszem, hogy a záróvizsga-bizottság a záróvizsgából kizár és a záróvizsgát csak új dolgozat készítése után tehetek.

A leadott dolgozat, mely PDF dokumentum, szerkesztését nem, megtekintését és nyomtatását engedélyezem.

Tudomásul veszem, hogy az általam készített dolgozatra, mint szellemi alkotás felhasználására, hasznosítására a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem mindenkori szellemitulajdon-kezelési szabályzatában megfogalmazottak érvényesek.

Tudomásul veszem, hogy dolgozatom elektronikus változata feltöltésre kerül a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem könyvtári repozitori rendszerébe. Tudomásul veszem, hogy a megvédett és

- nem titkosított dolgozat a védést követően
- titkosításra engedélyezett dolgozat a benyújtásától számított 5 év eltelté után nyilvánosan elérhető és kereshető lesz az Egyetem könyvtári repozitori rendszerében.

Kelt: 2024. év április hó 16. nap

Gorza Laura
Hallgató aláírása

NYILATKOZAT

Gorza Laura (név) (hallgató Neptun azonosítója: ZO7WAE) konzulenseként nyilatkozom arról, hogy a szakdolgozatot áttekintettem, a hallgatót az irodalmi források korrekt kezelésének követelményeiről, jogi és etikai szabályairól tájékoztattam.

A szakdolgozatot a záróvizsgán történő védésre javaslom / nem javaslom¹.

A dolgozat állam- vagy szolgálati titkot tartalmaz: igen nem^{*2}

Kelt: 2024 év április hó 16 nap

Laura Gorza
belső konzulens

¹ A megfelelő aláhúzendó.

² A megfelelő aláhúzendó.